

Kwetsende uitlatingen en gedragingen

Hoe bevorder je, als onderwijsinstelling, dat mensen (studenten, docenten etc.) fatsoenlijk met elkaar omgaan? Bij onprofessioneel gedrag kan je docenten tot de orde roepen en minderjarige studenten kan je op pedagogische gronden aanpakken. Ook kan je gebruik maken van het recht om de interne orde op de campus te handhaven. En in het uiterste geval kan je tuchtrechtelijke maatregelen nemen of politie en justitie inschakelen. Maar waar het om kwetsende uitlatingen en gedragingen gaat, lopen onderwijsinstellingen al gauw tegen de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting aan. In Amerika speelt dat nog sterker, omdat openbare instellingen in de V.S. juridisch verplicht zijn zich aan de grondwet te houden. Bovendien zijn er in de V.S. minder uitzonderingen op de vrijheid van meningsuiting, want 'hate speech' (groepsbelediging) blijft daar onbestraft.¹ Zo opereerde de openbare University of Oklahoma in 2015 op het scherpst van de snede, toen leden van een blanke 'student fraternity' in besloten kring een clublied hadden aangeheven waarin gezworen werd dat African-Americans nooit lid mogen worden en dat je ze veeleer aan de hoogste boom kunt hangen.²

Maar Amerikaanse hogeronderwijsinstellingen hebben er iets op gevonden om kwetsende uitlatingen en gedragingen te bestrijden zonder de vrijheid van meningsuiting te schenden: vele universiteiten bieden een vorm van slachtofferhulp voor studenten en docenten die door 'bias' (bevooroordeelde of discriminerende uitlatingen of gedragingen ten koste van minderheidsgroepen) getroffen zijn of daarvan getuige zijn geweest. Zij kunnen bij het loket van het **Bias Response Team (BRT)** aankloppen. Daarin hebben niet alleen 'zachte' hulpverleners zitting, maar ook ambtelijke vertegenwoordigers die het slachtoffer eventueel kunnen adviseren een klacht in te dienen bij de campuspolitie of bij een van de tuchtrechtelijke organen van de universiteit.³ Eén van de methoden die in het kader van de hulpverlening kunnen worden gekozen, is dat 'daders' worden uitgenodigd om (op basis van vrijwilligheid) hun handelwijze toe te lichten en in gesprek te gaan met hun slachtoffers.

De Foundation for Individual Rights in Education (FIRE) staat pal voor de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting van onderzoekers, docenten en studenten en voor de academische vrijheid die daarop voortbouwt. Zij staat dan ook zeer kritisch tegenover het werk van de universitaire *bias response teams*. Ze is niet gekant tegen fatsoenlijke omgangsvormen, maar ze eist strenge waarborgen om te voorkomen dat het academische debat wordt gecensureerd door een soort fatsoenspolitie, al dan niet opererend op basis van een geciviliseerde, door het universiteitsbestuur uitgevaardigde gedragscode (Speech Code). In 2017 bracht FIRE een rapport over de *bias response teams* uit.⁴ Hoe de *bias response* precies georganiseerd is, verschilt van universiteit tot universiteit. Hierboven is aangeduid hoe het aan de University of Michigan (UMich) gaat.⁵ Dat doe ik niet toevallig, want er loopt een federale rechtszaak tegen deze universiteit, die ervan beschuldigd wordt dat haar BRT-procedures ongrondwettig zouden zijn.

Dit voorjaar heeft *Speech First* (een zusterorganisatie van FIRE) namelijk een rechtszaak tegen UMich aangespannen. En het federale Ministerie van Justitie heeft zich achter dat initiatief geschaard (om conservatieve actievoerders een steun in de rug te geven?).⁶ Maar de universiteit ziet de uitkomst van de zaak met vertrouwen tegemoet, te meer daar de rechter geweigerd heeft een voorlopige voorziening te treffen om het werk van het BRT in afwachting van het uiteindelijke vonnis op te schorten: de vrijheid

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Hate_speech_in_the_United_States; vergelijk artikel 137c van het Wetboek van Strafrecht (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2018-07-01>).

² <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/vrije-meningsuiting> (16/3/2015)

³ In dat opzicht is het BRT dus tevens een loket voor het preciseren en doorverwijzen van klachten. Sommige uitlatingen en gedragingen worden namelijk niet alleen subjectief als kwetsend ervaren maar vormen ook een objectieve inbreuk op de rechten van de betrokkene. In de bijlage bij dit blogbericht wordt dat geadstrueerd met een bloemlezing van uitingsdelicten in het Nederlandse Wetboek van Strafrecht.

⁴ <https://d28htnjz2elwuj.cloudfront.net/wp-content/uploads/2017/03/01012623/2017-brt-report-corrected.pdf>

⁵ <https://offcampus.umich.edu/article/committed-your-success-bias-response-team>

<https://deanofstudents.umich.edu/article/bias-response-frequently-asked-questions>

<https://deanofstudents.umich.edu/bias-incidents>

<https://deanofstudents.umich.edu/bias-incident-report-log>

<https://oscr.umich.edu/statement> (of student rights and responsibilities)

⁶ <https://www.michigandaily.com/section/news-briefs/university-sued-over-constitutionality-bias-response-team> (8/5/2018); <https://www.chronicle.com/article/Jeff-Sessions-Justice-Dept/243634> (11/6/2018)

van meningsuiting is volgens de rechter niet in het geding zolang daders niet dwingend op het matje geroepen worden en geen straf te duchten hebben.⁷

Wes Holleman

weblog onderwijs 30-9-2018

<http://www.onderwijsethiek.nl>

Bijlage: Bloemlezing van uitingsdelicten in het Wetboek van Strafrecht ^{8,9}

Boek 2 Titel II en III: Misdrijven tegen de koninklijke waardigheid resp. tegen hoofden van bevriende Staten en andere internationaal beschermde personen	
art. 111/2	Belediging van de Koning, diens echtgenoot, alsmede diens troonopvolger en echtgenoot
art. 118	Belediging van een in Nederland verblijvend hoofd of regeringslid van een bevriende staat, alsmede een officieel bij de Nederlandse regering toegelaten vertegenwoordiger van een bevriende staat
art. 113/9	Verspreiding van beledigend materiaal (ad 111, 112, 118)
Boek 2 Titel V: Misdrijven tegen de openbare orde	
art. 131	Opruiing (mensen aanzetten tot strafbaar gedrag)
art. 132	Verspreiding van opruiend materiaal
art. 137c	Groepsbelediging wegens ras, godsdienst/levensovertuiging, hetero- of homoseksuele geaardheid, lichamelijke/psychische/verstandelijke handicap
art. 137d	Het aanzetten tot haat tegen of discriminatie van mensen of gewelddadig optreden tegen hun persoon of goed wegens ras, godsdienst/levensovertuiging, geslacht, hetero- of homoseksuele gerichtheid, lichamelijke/psychische/verstandelijke handicap
art. 137e	Verspreiding van 'hate speech' (ad 137c/d)
art. 137f	Deelname aan of facilitering van activiteiten gericht op discriminatie van mensen wegens ras, godsdienst/levensovertuiging, geslacht, hetero- of homoseksuele gerichtheid, lichamelijke/psychische/verstandelijke handicap
art. 137g	(in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf:) opzettelijke discriminatie wegens ras
art. 145/6	Verstoring van godsdienstige/levensbeschouwelijke plechtigheden c.q. lijkplechtigheden c.q. openbare samenkomsten tot het belijden van godsdienst/levensovertuiging
Boek 2 Titel XVI: Belediging	
art. 261	Smaad
art. 262/5/8	Laster
art. 266	Eenvoudige belediging
art. 270/1	Smaad jegens overledenen
Boek 2 Titel XVIII: Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid	
art. 284	Chantage
art. 285	Bedreiging
art. 285a	Bedreiging van getuigen
art. 285b	Belaging/stalking
Boek 3 Titel II (Overtredingen betreffende de openbare orde): artikel 429quater	
a	(in de uitoefening van een beroep of bedrijf:) discriminatie wegens ras, godsdienst/levensovertuiging, geslacht, hetero- of homoseksuele gerichtheid
b	(in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf:) discriminatie wegens lichamelijke/psychische/verstandelijke handicap

⁷ <https://www.michigandaily.com/section/administration/judge-declines-motion-stop-bias-response-team-investigating-students-free> (8/8/2018)

⁸ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2018-07-01>

⁹ Artikel 147 en 147a (Smalende godslastering waarbij godsdienstige gevoelens gekrenkt worden; bespottung van bedienaren; en beschimping van aan eredienst gewijde voorwerpen) zijn per 1 maart 2014 geschrapt. Zie ook: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Godslastering>.